

a természettudományos irányú lélektanra sem marad hatás nélkül, hiszen mind az alak, mind a funkció fogalma, mind a biológiai (hormikus) alapú lélektani módszer részlet-elemzés helyett egész-szemléletre törekszik, nem is szólva a pszichoanalízis-ről vagy a legújabb hajtásokról, a karakterológiáról és a személyiség lélektanáról, amelyek az egész embert tartják szemük előtt a részletjelenségek vizsgálata helyett. Ezeket meggondolva, világosnak látszik, hogy a lélek tudományának története a problémamegoldás útját követi: szintetikus szemlélettel indul, az ismeretek bizonyos fokán analízis tér át, amelyet egy magasabb rendű, most már tudományosan meg-alapozott szintézis természetesen követ.

Elmondhatjuk, hogy *Lénárd Ferenc* könyve hézagpótló a magyarnyelvű lélektani irodalomban, mert ilyen terjedelemben előtte senki sem foglalta össze magyarul a modern lélektan irányait. A tulajdonképeni tudományos lélektan ismertetése azonban csak a könyv második (nagyobbik) fele, s ez képviseli a címben megjelölt „utak”-at. A könyv első részének legalább annyira lehetne a „lélekről vallott nézetek” vagy a „lélekfogalom fejlődése” címet adni, szigorúan véve nem tartozik a tudományos lélektan történetéhez. A részletesebb tárgyalást az angol empiristák asszociációs lélektanával is el lehetett volna kezdeni, mint olyan közvetlen előzménnyel, amelynek a hatása a mai időben is érezhető.

Irányok és kutatók ismertetése közben nem feledkezik meg a szerző a lélektani fogalmak történetének ismertetéséről sem. Meggyőződésünk, hogyha utóbbival még részletesebben foglalkozik, ez előnyére vált volna könyvének. Nagyon érdekes feladat lenne a lélektani fogalmak társadalmi háttérének kibontása is, mert valószínűleg nem véletlen az, hogy a tudomány-kivirágzása és nagy hatása a természet-tudományokkal együtt a polgárság századvégi formáinak kibontakozásával esik egy időre. A lélektan is, mint minden más szellemi megnyilvánulás, beletartozik a világkép egészébe, s ezt legjobban az utóbbi évtizedben leginkább hangsúlyozott kutatóterület, a szociális lélektan mutatja.

Ha valaki lélektani problémák, a lélektan története modern irányai között tájékozódni kíván, bizvást fordulhat *Lénárd Ferenc* könyvéhez, benne megbízható forrásra talál. Ezért mondhatjuk, hogy, nélkülözhetetlen nevelők és leendő nevelők számára, de igen hasznos emlékeztetőül a szakembernek és tájékoztatóul az érdeklődő nagyközönségnek is.

Vajda György Mihály.

LÉLEKTANI TANULMÁNYOK RANSCHBURG PÁL EMLÉKÉRE. Ranschburg Pál hagyatékából *Focher László, Kaufmann Irén, Révész Margit, Schnell János, Vértes O. József* közreműködésével szerkesztette *Harkai Schiller Pál*. — A Pázmány Péter Tudományegyetem Lélektani Intézetének kiadása. Budapest, 1946. 140 l.

Ez a kötet, mint a szerkesztő előljáróban még külön is megjegyzi, „szerény hódolat” akar lenni Ranschburg Pál emlékének. Örvéndetes tény és a magyar tudomány művelőinek töretlen akaratát jelzi, hogy egy évvel az ostrom után a háborús idők áldozatai közé tartozó kitűnő pszichiáter és pszichológus emléket — ha szerényebb keretek között is — de kellő tudományos formában örökíti meg a volt munkatársak és hálás tanítványok szeretete.

A kötetben közölt dolgozatok két csoportba sorakoznak. Az első egyfelől Ranschburgnak magának két írását tartalmazza: búcsúját munkatársaitól és Harkai Schiller Pál cselekvéstani lélektanának igen kimerítő és részletes, elismerő bírálatát, másfelől a munkatársak és volt tanítványok megemlékezését Ranschburgról. A második csoportba néhány rövidebb lélekzetű dolgozat van sorolva, amelyek „Ranschburg hatását közvettebb formában mutatják”, s amelyeknek szerzői közül kettő, Révay József és I. Barcza Erika szintén a háború áldozatává vált.

Az első csoport-dolgozatai közül első helyen áll *Vértes O. József*, a kitűnő gyógypedagógus és pszichológus egy dolgozatának vázlata „Az abnormitás alakproblémájáról”, amelyet Ranschburg még kézirati formájában „érdeklődéssel tüntetett ki” s amely — így vázlatosan is — jó segítségére lehet minden nevelőnek, nemcsak a gyógypedagógusnak. Igen ügyes és érthető formában mutat rá a gyengeelméjűség egyik főjellegzetességére, arra a körülményre, hogy „a gyengeelméjűekben a lelki elemek, a darabok, a részek igen sok esetben nem tudnak egészszé alakulni” s így „legjobb esetben abnormis alakokkal, rendellenes részekkel van dol-

gunk. A gyengeelműek az egészet nem tudják mindig felfogni és így a részek, a darabok önálló, elszigetelt életet kénytelenek élni“.

Schnell János Ranschburgról, a laboratóriumalapítóról és módszeralkotóról, Focher László Ranschburg kórlélektani munkásságáról, Kaufmann Irén az orvosról, Révész Margit emberi sorsáról, Harkai Schiller Pál tudományos jelentőségéről tesznek közzé igen érdekes és tanulságos dolgozatokat, pompás képet adva még e mozaik-szerűségben is a kísérleti lélektan első kiváló magyar művelőjéről, de ezenfelül a magyar lélektani tudomány fejlődéséről is.

A kisebb dolgozatok közül pedagógiai szempontból külön is kiemelendő Révay József cikke „A munka és a szórakozás lélektana“ címmel. Komoly lélektani megalapozással boncolja a két tevékenység fogalmát, érintkezési felületeit, sokszor egymásba fonódását, és olyan szempontokat nyújt, amelyeket a lelkiismeretes és gondolkozva dolgozó nevelő igen jól hasznosíthat munkájában. A másik szerző, I. Barcza Erika „Szabad képválasztás és értelmezés“ című doktori értekezésének egy ügyes fejlődés-diagnosztikai eljárását közli a szerkesztő, Tárkányi Imre pedig „Agresszió a gyermekjátékban“ címmel ugyancsak doktori értekezésének egy részletét adja, helyesen állítva be a kérdést az ösztönigények érvényesítésére. Bakay Éva „Kísérletek a dudolásról“ c. dolgozatával befejező részét hozza a Lélektani Tanulmányok VII. kötetében megjelent munkájának, részletes vizsgálatát adva ennek a tevékenységnek. Lajtha László „Tyramin hatása az állati tanulásra“ című érdekes közleménye zárja be a dolgozatok sorát.

Mindent összevetve: ez a kötet, mint a Lélektani Tanulmányok VIII. kötete méltó folytatása a sorozat eddig megjelent kiadványainak.

Jausz Béla.

BENEDEK ISTVÁN: *Ösztön és bűnözés*. Budapest, 1943.

Sokatígérő kezdeményezés a lombrosói degenerációs stigmáknál megrekedt kriminálpszichológia továbbfejlesztésére. Kísérleti alapon igyekeznek eldönteni a régi kérdést: az öröklött terhelttség vagy a kriminális környezet felelős-e elsősorban a bűnözésért. Az örökletes tényezők által meghatározott ösztönalkat determinálja-e a bűnözést vagy csak hajlamosít rá, van-e ösztönös bűnöző, létezik-e bűnözési ösztön.

Az általános rész a kriminálpszichológia segédtudományait tárgyalja. a fenomenológiai és mélylélektani irányok ösztönfogalmát, az alkattan, örökléstan és környezettanulmány főbb kérdéseit. A részletes tárgyalás a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola kórtani és gyógytani laboratóriumában, 1936—1941. években felvett kísérleti anyagon vizsgálja a fiatalok bűnözők egyes és tipikus eseteit. Az anyag gyakorlatilag kialakult típus-sémáját — 1. játékos, 2. indulati bűnöző, 3. szélhámós, 4. énbeteg bűnözők — a sorsanalízis értelmében magyarázza. A sorsanalízis ösztön-és módszertanának a lehetőségig részletes ismertetése után kimutatni igyekeznek az előbb felsorolt típusok sajátos ösztönalkatát. Példaképpen megemlíthetjük, hogy az indulati bűnözés statisztikájában az epilepszia, ill. epileptoid alkat kiugró arányszámmal szerepel. A szélhámosság ösztöngyökerei az exhibíciós és az orális, kiélvezési szükségletek, stb. A befejező rész a sorsanalitikus gyógyítás és nevelés irányelveivel foglalkozik. Lényege, mint az az eddigiekből már önként következik, a kritikus ösztön-szükségleteknek más, nem kriminális irányban való levezetése.

Szerző a „kórtani gondolat“ alapján áll: az egészséges és elmebeteg ember közt nem ugrás, hanem folytonos átmenet van. Az elmebetegségek, kivéve a szervi eredetűeket, elsődlegesen ösztönbetegségek, ösztönelfajulások, amelyek adott esetben kriminalitásra is vezethetnek. Nem tartható fenn tehát elmebetegség és bűnözés közt ok-okozati viszony, a kettő ugyanannak az oknak lehet alternatív következménye. Ami a gyermekkori lelki sérülések, illetőleg a környezet és egyéb társadalmi tényezők szerepét illeti, felmerül a kérdés, hogy ugyanazok a hatások miért csak egyesekből és miért bizonyos fajta bűnözést váltanak ki. A különbségek okát csak az egyénben kereshetjük és ez a megfelelő kiváltó okok mellett a bűnözésre hajlamosító ösztönkonstelláció. Mindent összevéve: *a bűnözés, mint olyan, nem öröklődik. De öröklődhetik az az ösztönalkat, amelyik más kiélvási lehetőség hiányában és megfelelő kiváltó okokra könnyen bűnözővé válhatik. Könnyen, de nem feltétlenül. A sorsanalitikus gyógyítás, illetve nevelés főelve éppen a kritikus ösztön-szükségleteknek helyes pályaválasztásban, szórakozásban, stb. való szocializálása. Ennek első feltétele természetesen a tüneti kezelésem túlmenően a mélyben meghúzódó kóros tényezők felderítése.*

Gádor Blanka.